

7. Türk Edebiyatında Sevgi ve Saygının Ölçüsü

-
- Herhangi bir canlı/cansız varlığa ya da fiili bir duruma çeşitli açılardan verilen öneme değer denir. “Bireyler toplumsal kurallar, gelenekler ve görenekler yoluyla iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırmayı ve kendi ahlâk ilkeleri doğrultusunda bir ölçü edinmeyi öğrenirler. Edinilen bu ölçü, değer adı verilen kanaatler ve inançlar bütünü oluşturur.”
  - Değer, bir toplumun ya da grubun bütünlüğünü sağlamak, aralarındaki iş birliğini devam ettirmek için gerekli olan ortak duygu, düşünce ve amaçları simgeleyen tüm ahlaksal ve inançsal ilkelerin bir toplamıdır.

-
- Bütün halkların kendine has değerleri ve bununla ilintili olarak milli bir kültürleri mevcuttur. Türkler de bu bağlamda tarih sahnesindeki en eski milletlerden biridir ve her ne kadar farklı coğrafyalarda hayatlarını sürdürseler de onları aynı noktada buluşturan birden çok ortak değeri paylaşmaktadırlar.
  - Günümüzde çok geniş bir coğrafyada yaşayan Türklerin, hem yazılı hem de sözlü edebiyatlarında karşılaşılan “sevgi, saygı, hürmet, bağlılık” gibi pek çok geleneksel değere sahip oldukları grlmektedir.

- Eski Türklerde hem toplumsal hem de bireysel düzeyde aile sisteminin esasları kendisini hissettirmektedir. Bununla birlikte aile, siyasal ve sosyal pek çok kuruluğu da etkilemiştir. Bireysel hukuktan, özgürlük anlayışına, insanları himayeye yönelik sosyal davranışlara, adalet, dini hoşgörü anlayışına ve dahası devletin “baba” şeklinde adlandırılışına kadar Türk ailesinin “ana, baba, evlat ilişkilerinde temellenen” prensipleri görmek mümkündür. Bu aile yapısı da beraberinde sevgi, saygı gibi evrensel değerlerin yerleşmesinde önemli bir g olmuştur.

-
- Eski Türklerde ocukların, aile büyüklerine saygılı davranmaları ve itaat etmeleri günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Halk edebiyatına ait ürünlerde de bu durumun izleri mevcuttur.
  - İslamiyet nce Türk destanlarından olan Oğuz Kağan'da, Oğuz Kağan'ın oğullarının, babalarının isteklerini ve direktiflerini derhal uyguladıkları grlmektedir.

- Orhun Abideleri'nde de ana ve baba değeri, saygı ve sevgi vurgulanmıştır. Bilge Kağan kitabesinde,
- “Türk milleti yok olmasın diye, millet olsun diye, babam İltiriş Kaganı, annem İlbilge Hatunu göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmış” tabirleriyle beraber, Kül Tigin kitabesinde “Umay gibi annem hatunun devletine küçük kardeşim Kül Tigin er aldı” ifadeleri yukarıda bahsedilen değerlerin birer örneğini teşkil etmektedir.
- Türklerde halkın muteberliği ve ölümsüzlüğü anne-babadan geçmektedir. Bu doğrultuda anne koruyucu dişil ruh olarak bilinen Umay ile bağdaştırılmıştır. Aynı zamanda Gök Türklerde, Hakan Gök Tanrıyla; Hakan'ın eşi Hatun ise Umay ile özdeşleştirilmiştir denilebilir.

- Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte daha önceki inançları bir anda yok olmamıştır. Atalar Kültü inancı da bunlardan biridir. Fuat Köprülü de bu hususta Şaman/Baksı/Kam'ın İslamiyet sonrası devre Türkmen Baba/Derviş formunda aktarıldığını öne sürmüştür. Bunun yanı sıra bir değer nesilden nesle aktarımını sağlayan en önemli husus “din”dir. Türklerin “anne-baba değeri, sevgi ve saygı” gibi önemli değerlerinin gelenek olarak taşınmasında da “din” büyük bir yol oynar.
- Dîvânu Lügâti't Türk'te baba-oğul ilişkisi hakkında birtakım atasözleri de bulunmaktadır: “Tay yetişirse at dinlenir, oğul yetişirse babası dinlenir.” “Ata oğlu ataç togar; Çocuk babasına çeker”. Bununla birlikte eserde, Türklerin büyüklerine “siz” diye hitap ettikleri; kendilerinden yaşça küçük olanlara da “sen” diye hitap ettikleri “saygı” kavramı çerçevesinde bildirilir. Bu şekilde hitap etme, bir değer olarak ilkin ailede ana - baba tarafından çocuklara kazandırılmakta idi.

- Türklerin bugüne kadar ortaya çıkardığı eserlerin en önemlilerinden biri de Dede Korkut'tur. Hikâyelerin girişinde Dede Korkut, “Oğul dahı neylesün baba ölüp mal kalmasa. Baba malından ne faide başta devlet olmasa”; “Ata adını yoritmayan hoyrad ogul ata bilinden ininçe inmese yig, ana rahmine düşünce toğmasa yig. Ata adın yorıdanda devletlü oğul yig.” cümleleriyle baba - oğul ilişkisine ve dolayısıyla baba/ata değerine önemli vurgular yapmaktadır.
- Bunun yanında, Dirse Han Oğlı Buğaç Han Boyı'nda Hz. Hızır'ın, Boğaç'ın yarasına tek çarenin “dağ çiçeği ve ana sütü” olduğunu belirtmesi ana - evlat ilişkisine bir kutsiyet sağlamaktadır.
- Ayrıca Kazan Big Oğlı Uruz Bigün Tutsak Olduğu Boy'unda Dede Korkut, “Ol zamanda oğul, ata sözün iki eylemez - idi, iki eylese ol oğlanı kabul eylemezler - idi.” diyerek oğulun babasına olan saygısını dile getirmiştir.

- Eşler arasındaki saygı ile ilgili Deli Dumrul boyunda güzel bir örnek görülür. Deli Dumrul, Azrail'in istediği can için öncelikle anne ve babasına gider. Ancak kabul etmezler. Bunun üzerine öleceğine hükmedip eşiyle vedalaşmaya gider ve ona başından geçenleri anlatır. Eşi hiç düşünmeden “koç yiğidim şah yiğidim” diye hitap eder, o yaşamazsa kendisinin de yaşamasının anlamsız olduğunu söyleyerek canını kurban edeceğini söyler.
- Bu sevgi ve saygı ölçüsü eşler arasında sonsuz bağlılığın ve fedakarlığın da bir işaretidir.

- Bu sevgi ve saygı yaklaşımı sadece eşler arasında değil aynı zamanda Oğuz beylerine gösterilen saygı olarak da karşımıza çıkar. Han'la akrabalık derecelerine, yaşlarına, ekonomik durumlarına ve kahramanlıklarına göre saygı gösterilir. Yine beylerin çocuğunun olup olmaması hatta çocuğun kız veya erkek olması da toplumsal statü ve saygı algısı açısından önemlidir.
- Örneğin, Uşun Koca oğlu Segrek boyunda, divana teklifsizce istediği yere oturan kahramana, Ters Uzamış “Mere Uşun Koca oğlu bu oturan bigler her biri oturguğı yiri kılıciyle etmegiyle alupdur, mere sen baş mı kesdün kan mı tökdün aç mı toyurdun yalınçak mı tonatdun” diyerek uyarır.
- Buradaki saygı ölçüsü ve divanda oturma yerini belirleyen niteliklerin “kahramanlık ve cömertlik” olduğu vurgulanır.

- Bununla beraber Dede Korkut, henüz daha hikâyelerin başında “Kız anadan görmeyinçe öğüt almaz, Oğul atadan görmeyinçe sufra çekmez.” atasözüyle ana ve babanın evlatları üzerindeki etkilerini de vurgulamaktadır.
- Yukarıda bahsi geçtiği üzere ana ve babanın değerinin geçtiği birçok örneği barındıran eserde dikkati çeken bir diğer unsur oğulların evden ayrılırken ana ve baba rızası almamalarına rağmen ellerini öpüp helallik isteyerek yolculuklarına başlamalarıdır.
- Genel itibarıyla da tüm bu ifadelerin doğrultusunda çocukların Türk töresine bağlı bir hayat yaşamalarının temel amaçları olduğu da söylenebilir.

- ▶ Türk destanlarındaki baba oğul ilişkisi Dede Korkut hikayelerine benzer bir seyirdedir. Aralarında her ne kadar çatışmalar yaşansa da evlatlar babalarına hem itaat eder hem müşkül bir durumda onları kurtarır hem de analarının intikamını alma gibi eylemlerde bulunur.
- ▶ Örneğin, Alpamiş destanında, Kultay, Ultantaz'a "...Her ülkede senin gibi beyler çok olur, babasına vuran çocuk evlatlıktan reddedilir." nasihatini vererek babanın Türk halk hukukundaki yerini, değerini vurgular.
- ▶ Türk destanlarında, ailenin her bir üyesinin belirli bir konumu vardır. Törenin esas olduğu ailede sevgi ve saygı da ön plandadır.

-
- Yine atasözlerimizde de saygı ve sevgi esası şöyle belirlenir:
  - Öpülecek el ısırılmaz.
  - Eli boşa ağa uyur derler; eli doluya ağa buyur derler.
  - Ağır basar yeğni kalkar.
  - Ağır otur ki bey (ağa, molla) desinler.
  - İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.
  - Kalp kalbe karşıdır.

-
- Sonuç olarak Türk edebiyatında sevgi ve saygı olgusu ilk metinlerden hareketle günümüze kadar gelmektedir. Özellikle büyüklere saygı, küçüklere sevgi, anne, baba ve evlat üzerinden aile mefhumuna gösterilen önem Türk kültürünün en önemli unsurlarındandır.
  - Bunların edebiyat metinlerinde de yansımaları görülmektedir. Her ne kadar sosyal olay ve dönemlere göre bazı farklı kurgu örnekleri karşımıza çıksa da sevgi ve saygı algısı değişmemektedir.

► Kaynakça

- Özdemir, C. (2017). «Dede Korkut Kitabında Saygı». Dil ve Edebiyat Araştırmaları. S. 16. s. 7-29.
- Tuna, S. Turhan (2018). «Türklerde Milli Değerlerden Birisi: Ana-Baba Sevgisi». Uluslararası Folklor Akademi Dergisi. s. 137-148.

8. TÜRK EDEBİYATINDA KADIN VE AİLE

- Kadının tarihsel süreçte toplum içindeki yeri kültürel, siyasal ve dini pek çok parametreye bağlı olarak değişime uğramıştır. Türklerde de durum aynıdır. İslamiyet öncesi, İslamiyet sonrası ve Batılı yaşamın benimsendiği tüm evrelerde kadının konumunda da değişimler görülür. Edebi eserlerden de bu dönüşümler okunabilmektedir. Kadınların İslamiyet öncesi Türk toplumundaki konumu erkeklerle birlikte ata bindiği, kılıç kuşandığı bir noktadadır. Hakan'ın eşi olan Hatunlar ise hükümdarın olmadığı yerlerde söz sahibidir. Dede Korkut Hikayeleri'nden biri olan Bamsı Beyrek ile Banu Çiçek'te iki genç birlikte ok atar, güreş tutar, at koşturur ve yarışır.
- En saygın mevki olan sağ taraf, törenlerde kadınlara tahsis edilirdi. Türk mitolojisinde de kadına verilen değer söz konusudur. Yaratılış mitinde evreni yaratma ilhamını Ülgen bir kadından almıştır. Mitin başka bir versiyonunda ise Umay adını taşıyan bir tanrıçaya yer verilmiştir. Evin koruyucusu olan kadınların iki yakını olarak atı ve eşi anlatılır. “Kadın sözüne kulak asmadığı gün kahramanın ölümüdür.” denilerek kadın sözünün önemine işaret edilir.
- Bu devirde göçebe bir yaşam tarzını benimseyen Türk toplumunda hem kadın hem de erkek aşık bir tavır içerisinde olmaktan ziyade samimi bir karı koca sevgisi hissettirmektedir. Bunun sebebi ise dini yahut sosyal bir baskının var olmayışına ve devamlı hareketi içeren göçebeliklerine bağlanmaktadır. Toplumun kadından bekledikleri ise “annelik, kahramanlık, sadakat ve misafirperverlik”tir. Erkeklerin kutsal bir sevgiyle bağlandığı üç yoldaşı da kadının dönem içindeki yerini belirginleştirmiştir: At, kılıç ve kadın.

► Halk şairleri eserlerinde kadına sevgili imgesi olarak yer vermiştir. Dizelerde övgüyle bahsedilen ve nitelikleri itinayla dile getirilen kadınlar , özellikle güzelleme türünde işlenmiştir. Örneğin Erzurumlu Emrah'ın:

► *Bir nazenin bana gel gel eyledi
Varmasam incinir, varsam incinir.
Nazik miyanından, ince belinden
Sarmasam incinir, sarsam incinir.*

► *Kaşına çekilmiş kudret kalemi
Görmemiş dünyada derdü eleme
Her sabah her sabah verir selâmı
Almasam incinir, alsam incinir.*

► *Yine görünüyor yârin illeri
Başımızda esen sevda yelleri
Yârın bahçesinde konca gülleri
Dermesem incinir, dersem incinir.*

► *Nereden nereye sevmişim onu
Ateşi koymuyor yakıyor beni
Aşık Emrah sever böyle bir canı
Sevmesem incinir, sevsem incinir.*

➤ Halk şairlerinin yaygın olarak kaleme aldıkları “atışma”lar kadın-erkek ilişkilerini anlatmak için de kullanılmıştır. Mizahi hususlarında yer yer ağır bastığı bu atışmalarda kadın ve erkeğin üstün olma mücadelesi görülür:

➤ «Kız der ki:

➤ Ben bir gözü karayım,

➤ Yiğidin başına gelen belayım

➤ Tunçtan yapılmış da koca sarayım

➤ Sarraf ister kıymatımı bilmeye.»

► Tanzimat dönemi edebiyatında Batılılaşmanın etkileri yoğun bir biçimde hissedilmeye başlamıştır. Kadının “konumsal olarak arada kaldığı bir formu” imleyen bu dönem yazını daha çok düşkün kadın figürünü ele almıştır. Bu dikkat, “düşkün kadınlar”ın da topluma kazandırılması ve kurtarılması gibi ahlaki kaygılar nedeniyledir.

► Ahmet Mithat’ın *Henüz Onyedî Yaşında* adlı romanı, azınlıklar arasından seçilen düşkün kadın tiplerini ele alan bir eserdir. Kadınların bu duruma düşmesinin sebebi ise yoksul olmalarıdır. Kadınların bu probleminin çözümü bir erkek tarafından kurtarılmasına yani bir “eş” olmasına bağlanmıştır. Eserin düşkün kadınlarından Kalyopi de bu çözüme uygun bir biçimde düzgün bir gençle evlenmiştir.

► Tanzimat romanlarında, Osmanlı kadınları davranışları kontrollü, saflık ve masumiyetin timsaliyken Avrupalı kadınlar davranışlarında daha rahat, özgür tavırlar sergilemektedir. Ahmet Mithat Efendi, tam bir Osmanlı tedrisatından geçen Türk kadınlarını üstün meziyetlerle işleyerek eserlerinde yer vermiştir.

► Tanzimat dönemi romanlarında kadının şahsı etrafında birçok konu ve izlek işlenir: Aşk, evlilik, esaret, cariyelik kurumu, kadın hakları, feminizm, kadının düşmesi, eğitim-öğretim vb. Bazı romanlarda bu konu ve izleklerin biri veya birkaçı öne çıkarılır. Tanzimat dönemi roman yazarları, kadını bu hususlarla işlerken, dönemin sosyal şartlarını da dikkate alırlar. Müslüman kadın kahramanlar, Tanzimat romanlarında genellikle dışa dönük değildir. Buna tezat teşkil eden gayrimüslim kadınların sosyal hayatla daha sıkı ilişkide olduğu görülür. Yabancı kadınların serbest tavırları ile onların ahlaki bozulması paralellik gösterir. Tanzimat Türk roman yazarları, Müslüman-Türk kadınlarını genel olarak yüksek değerleriyle tanıtmışlardır. Bu kadınlar, terbiyeli, tahsilli, kültürlü, görgülü, evine bağlı, namusuna düşkün, fedakâr ve sadık olarak verilmiştir. Ayrıca fiziki bakımdan da son derece güzel olarak nitelendirilmiştir.

► Tanzimat dönemi sanatçıları kadını iki açıdan ele almıştır:

“1. Alafranga kadın tipini bütün yönleriyle ortaya koyarak iğretiliğini göstermek ve eleştirmek.

2. Bu kadın tipini geleneksel ve idealist kadın tipleriyle karşılaştırarak garipliğini ve yabancılığını ortaya koymak.”

- Servet-i Fünûn dönemi eserlerinde kadın ön plandadır. Dönemin karakteristik bir özelliği olan bireysellik bu duruma bir açıklık getirmektedir. Romanların olay örgüsünün temelini kadınlar teşkil etmektedir.
- Yeni bir kadın tipinin kurgulandığı Tanzimat'tan sonraki süreçte kadınların daha bilinçli, toplumsal alanda görünür olma arzusunda oldukları görölmektedir. Kadının toplumdaki yerinin tartışıldığı dönemin kadını, kendini her alanda görünür kılmak ister. Yaşanılan bu dönüşüme eğitimin önemli ölçüde bir katkısı olmuştur. Yeni kadın tipi, “düşünen, araştıran, yabancı dil bilen, kültürlü” bireyler çizgisindedirler. Dönemin dergi, gazete ve romanlarının da okuyucusu olan kadınlar, kendileri için yeni bir dünya kurgulamak arzusundadırlar. Tüm bu hususlar Servet-i Fünûn dönemi eserlerinde “birey-çevre” münasebetleri bağlamında ifade edilmiştir.

► Bu evrede aile yapısına iki biçimde temas edilmektedir:

1. Batılı hayat tarzını moda, eğlence gibi yüzeysel yönlerden benimseyerek körü körüne taklit yoluna giden aileler,

2. Kendi şahsiyetlerini ve ahlaklarını bozmadan Batı'nın ilmini özümsemeye çalışan aileler

► Her iki aile tipi de barındırdığı tezatlıklarla toplumdaki ikiliği de temsil etmektedirler. Halit Ziya Uşaklıgil'in romanlarındaki aileler, yüzeyselliğin değil bilinçli bir Batı'ya yönelişin peşindedirler.

► Örneğin Uşaklıgil'in aileleri konak ya da yalılarda yaşamaktadırlar. Evleri de Batılı tarzda bir dekorasyona sahiptir. Görüldüğü üzere Batı kültürünü hayatlarına entegre etmelerine karşın deforme olmuş bir durum söz konusu değildir. Lakin dejenere olan ailelerde Batılı yaşam, eğlence ile sınırlı kalmıştır. Kendilerini yaşadıkları toplumdaki üstün görme arzuları, hayatı eğlenceden ibaret olarak algılamalarındandır.

- Uşaklıgil'in eserlerinde aynı sosyal çevreye mensup kişiler birbirleriyle anlaşarak evlenirler. Mehmet Rauf'ta ise aşk farklı bir şekilde ele alınmıştır. Mehmet Rauf'un karakterleri aşık olduklarında birbirlerinin medeni durumlarının önemi yoktur. Aşık olma hadisesi ise salonlarda meydana gelmektedir. Bu minvalde sanatçının Karanfil ve Yasemin adını taşıyan eserine bakıldığında salonlarda gerçekleşen bu aşkların aile hayatını ne denli bozduğundan bahsedilmiştir. Kadın ve erkeklerin evlilik bağlarını yok sayarak eşlerini aldatmaları ve bu durumu aşkla temizleme çabaları, aşkın üstünlüğünü öncelemeleri gibi durumların altında yine Batılılaşmayı yanlış temellendirmenin bir tezahürü görülmektedir.

- Milli Mücadele dönemi eserleri ise kadının milli mücadele ruhuna büründüğü bir kişiliği simgelemektedir. Dönemin önde gelen kadın sanatçılarından Halide Edip Adıvar hem mücadeleye katılan hem de devrin sorunlarına değinen romanlar kaleme almıştır. Bizzat kendisi de birtakım problemler yaşayan Adıvar, Seviye Talip (1909) adlı romanında geleneksel ve modern kadın tiplerinden ilk kez söz etmiştir.
- Doğu'nun kadınlarının "his ve idrak kabiliyet"lerinin Batılı kadınlara göre daha üstün olduğu yine bu dönemde vurgulanmıştır. Ayrıca Batılı kadınlara göre daha cahil olduğu düşünülen Doğulu kadınların bu özellikleriyle kendilerini geliştirebilecekleri öne sürülür. Farkındalık içerisinde değerlerine sahip çıkmaları da kadınların ayırt edici bir niteliğidir.
- Adıvar'ın yazın hayatının ilk yıllarında verdiği eserlerde kendi yaşamından izleri görülmektedir. Halide Edip ilerleyen dönemlerdeki romanlarında ise kadının toplumdaki yerini ele almıştır. Yazarın metinlerinde kadınların erkek kahramanlara göre daha çok nitelikle bezenmesi de dikkati çeken bir diğer husustur.

- Milli M¼cadele d¼nemi eserlerinde kadının bir diğer ele alınış y¼n¼ ise Batılılaşmanın yanlış algılanmasıdır. Bu kadın tipinin işlendiği eserlerden biri Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Kiralık Konak adını taşıyan romanıdır. Seniha Avrupalı bir kadın gibi hayatını sürdürme hayalleri kurarken düşkün bir kadın konumuna gelmiştir. Dedesi Naim Efendi ve Doğulu köklerinden uzaklaşma sevdası Seniha'yı bu duruma düşürm¼şt¼r.
- Batı'dan gelen her unsura bilinçsizce kapılan, eskiye de yeniye de ait olamayan kadınlara, 1923-1938 devri sanatçıları “dandy kadın” tipi şeklinde bir benzetmeyle eserlerinde oldukça geniş yer vermiştir. Batılı yaşam tarzına meyleden kadınlar, orantısız davranışlarıyla ve yenilik adı altındaki her şeye duydukları ilgiyle bocalamaktadırlar.

- Tanzimat devrinden Cumhuriyet devrine kadar kadının hem toplumda hem de sosyal hayatın birer aynası olan edebiyatta sürekli bir devinim içinde olduğu görülmektedir. Tanzimat'ta başlayan farkındalık dönemin dergi ve gazetelerinde kadına ilintili pek çok konu feminizm de dahil olmak üzere irdelenmiştir. Yine bu devirlerde Fatma Aliye, Emine Semiye ve Nigar Hanım gibi kadın sanatçılar da basın hayatında aktif rol oynamışlardır. Halide Edip 1908'den itibaren basında aktiftir. Cumhuriyet'in kuruluşu beraberinde birçok yenilik getirmiştir. Cumhuriyet aydınları yeni ve ideal bir kadın imajı ortaya çıkarmak için teşebbüslerde bulunmuşlardır. Eserlerinde eski ve yeni anlayışları bir arada kullanarak, olan ile ideal ortaya konarak bir sentez yapmışlardır. Bu yolla arzulanan hedefe varılmak istenmiştir. Erken dönem romanlarındaki kadın genel olarak "yenileyici ve değiştirici" bir konumdadır. Kadına diğer devirlerden daha başka bir bilinçle yaklaşan aydınlar eserleriyle bu durumu topluma aktarmaya çalışmıştır. Sosyal hayatta mevcudiyeti olmayan kadının "annelik" vasfı dahi toplumun farkındalığına ulaşması için yeterli bir ön koşuldur. Zira anne, "doğurganlık imgelerinin kutsal rahmidir." Vatan mücadelesi verip oldukça yorgun olan ve çözülen toplum kadının bu kutsiyetinin idrakinde değildir.

- Cumhuriyetle birlikte gerçekleştirilen inkılaplar, modernleşmeyi topluma taşımaya başlamıştır. Kadının toplum içindeki görünürlüğü 1926'da yürürlüğe giren Medeni Kanun'la tahakkuk edilmiş olur. Ailede kadın-erkeğin eşit olması, resmi nikahın zorunlu tutulması ve tek eşli evlilik yine bu dönemde kabul edilir. Bu kanunla kadınların mahkemede tanıklık yapması, miras ve boşanma hususunda erkekle eşitlenmesi söz konusudur. Kadının istediği meslek kolunda çalışması hakkı da yine bu dönemde verilmiştir.
- Modern ve postmodern süreçlerde Cumhuriyet'in ilk yıllarının kadını feminizmle birlikte yine bir değişime uğramıştır. Feminizm kadına bakışı daha bireysel bir görüşe ulaştırmıştır. Bu noktada kadının özgürlük arayışı, her türlü şiddete karşı savaşı ve kimlik mücadelesi ön planda yer alır.

- Postmodern dönemde bireysel özgürlük alanı daha fazla önem kazanmıştır. Aile olmak beraberinde birtakım sorumluluklar getirdiği için bireyi kısıtladığı düşünülmektedir. Dönemin sanatçılarının da aileyi bir konu olarak görmemekle birlikte aile kurmayı da gereksiz görürler.
- Toplumun kutsal olarak saydığı pek çok değer içi boşaltılırken aile de bu durumdan etkilenir. Son döneme ait anlatılarda kadın ve erkek ilişkileri birlikte yaşama yahut günü birlik ilişki biçiminde sunulur.
- Annelik müessesesi ise kadını yıpratıcı bir unsur olarak görüldüğünden dolayı her düzlemde özerkliklerini ileri sürmektedirler. Bu dönemde Freud'un bir açıdan yaklaşıldığında kadının cinsel bir meta olarak ele alındığı söylenebilir. Genel olarak kadınların “geçici bir konum” üstlenerek nesne olarak anlatılarda mevcudiyeti görülmektedir.

► Kaynakça

- Alay, O. (2015). «Türk Saz Şiirinde Erkek Şairlerin Bakış Açısıyla Kadın». Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 8/41. s. 31-38.
- Çetinkaya, Ü. (2008). «Divan Edebiyatında Kadına Genel Bakış». Turkish Studies. S. 3/4. s. 279-334.
- Kanter, B. (2009). Servet-i Fünûn Edebiyatı Romanlarında Aile, Kadın ve Çocuk, Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özcan, T.-S. Oruç. (2020). «Cumhuriyet Dönemi (1923-1938) Türk Romanında Kadın İmgesi: Kafesin Ardından Kur(t)uluşa». S. 2. C. 30. s. 121-131.